

Toespraak Voorzitter congres "Democratische Audit voor Nederland" op
donderdag 17 maart 2011

Dames en heren,

Ik voel me vereerd dat ik de twee publicaties over het feitelijk functioneren van de democratie in ontvangst mag nemen.

Op de eerste plaats omdat de onderwerpen die erin behandeld worden mij als Voorzitter van de Tweede Kamer maar ook als politica na aan het hart liggen.

Op de tweede plaats omdat u mij vanmiddag toelaat tot de kring van samenwerkende politicologen en bestuurskundigen. Hoewel ik niet kan ontkennen dat het ook een beetje voelt als de trots van de patiënt tijdens de anatomische les van dokter Tulp.

Op de derde plaats omdat deze conferentie en het verschijnen van deze boeken qua timing buitengewoon uitgerend zijn, zonder dat de organisatoren dat kunnen weten.

Het Presidium van de Kamer staat namelijk op het punt om voor de eerste maal een zogenoemde "staat van de Tweede Kamer" te presenteren. Die is qua reikwijdte niet te vergelijken met de "democratic audit" die u vanmiddag bespreekt, maar zou er op den duur wél een onderdeel van kunnen gaan uitmaken.

U zult mij niet horen over de vele invalshoeken van een "democratic audit" die in de publicaties aan de orde komen maar die het functioneren van het parlement niet direct raken, zoals politiek bewustzijn, burgerparticipatie, de rol van de media en de rol van politieke partijen. Allemaal ook, inderdaad, zeer relevant voor een "democratic audit".

Wat hebben een “democratic audit” en de “staat van de Tweede Kamer” in ieder geval gemeen?

Dat is de nieuwsgierigheid naar en wellicht ook de bezorgdheid over het feitelijke functioneren van een democratisch instituut als het parlement. Ik leg de nadruk op het woord *feitelijk*, omdat de *formele* kenmerken en de *formele* positie van het parlement ons allen wel bekend zijn.

Ik wil voorop stellen dat ik zelf niet behoor tot de stroming die meent dat er vandaag de dag zelfs sprake is van een “decline of parliament”, van een teloorgang van het parlement als politieke factor. Ik vraag me ook oprecht af waarop een dergelijke brede diagnose gestoeld is. Op een statistische analyse van de antwoorden op de vraag “hebt u vertrouwen in de politiek?”? Op de opkomstpercentages bij verkiezingen? Op het aantal aangenomen moties dat niet wordt uitgevoerd? Op het aantal malen dat een motie van afkeuring wordt aangenomen?

De “staat van de Tweede Kamer” zoals gezegd, verschijnt binnenkort tegelijk met de raming, zal beginnen met de vraag te stellen: wat kunnen we op dit moment objectief waarnemen aan het functioneren van de Kamer?

De volgende vraag zal zijn: wat zouden we graag willen weten maar kunnen we níet objectief waarnemen bij gebrek aan goede instrumenten?

En de derde vraag zal pas zijn: welke kwalificaties over het functioneren van de Tweede Kamer zijn op die objectieve gegevens te baseren?

Kortom: de doorlopende zelfreflectie die de Kamer heeft ingezet zal vooral gebaseerd moeten zijn op zo objectief mogelijke waarnemingen, omdat de zelfreflectie anders ten onder zou kunnen gaan aan de behoefte van eenieder om vooral te horen wat past in het eigen, reeds bestaande politieke en ideologische gedachtegoed.

Om een voorbeeld te noemen, onderwerpen die ook in de beide publicaties voorkomen: worden regeerakkoorden steeds knellender? Zegt het aantal woorden in een regeerakkoord iets over de mate van knellendheid? Blijkbaar, want iemand heeft de moeite genomen om ze in de laatste regeerakkoorden te gaan tellen. Maar zegt dat nou wérkelijk iets over de knellendheid van een regeerakkoord? Ik zou er bijvoorbeeld tegenover kunnen stellen dat de meeste wetsvoorstellen nog altijd door zowel coalitie als oppositie worden gesteund en er blijkbaar rek in de voorstellen zit.

Nog een voorbeeld: is het werkelijk waar dat de banden tussen leden van de regering en leden van de volksvertegenwoordiging steeds nauwer worden aangehaald, zoals door sommigen wordt beweerd? Waar blijkt dat dan uit? Delen volksvertegenwoordigers en leden van de regering niet altijd een en hetzelfde nest, namelijk dat van een politieke partij? En voert de oppositie niet per definitie oppositie omdat de verkeerde nestgeur aan allerlei voorstellen hangt?

Een derde voorbeeld: is het zo dat de neiging tot kaderwetgeving en de Europeanisering van wetgeving de invloed van de Tweede Kamer als medewetgever uithollen? Was die kaderwetgeving niet het positief bedoelde antwoord op de neiging van de wetgever om alles tot in detail te willen regelen? En scheidt de Europeanisering niet juist nieuwe politieke beïnvloedingsmomenten?

Wat dit laatste betreft las ik tot mijn genoegen dat een van de auteurs in ieder geval heeft waargenomen dat het Nederlandse parlement maatregelen heeft genomen om de uitholling van zijn democratische functioneren, als gevolg van onder andere Europeanisering, tegen te gaan. Naar mijn beleving is overigens het hoofdstuk dat specifiek is gewijd aan de Tweede Kamer in relatie met de EU wel gebaseerd op de situatie zoals die jaren geleden gold. Sindsdien heeft de Kamer haar werkwijze ten aanzien van “Europa” in hoge mate versterkt en verbreed. Ik meld u overigens dat de Kamer ook op het punt staat om een evaluatierapport van de vaste commissie voor Europese Zaken te ontvangen, over de relatie Kamer en EU zoals die zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld.

Kortom, dit congres en deze publicaties komen op een zeer gelegen moment en vormen, hopelijk samen met het verschijnen van de “staat van de Tweede Kamer”, een nieuwe impuls aan de reflectie aan uw kant, de kant van de wetenschap, en aan de zelfreflectie aan onze kant, de volksvertegenwoordigers. Het zou mooi zijn als die reflecties niet veel van elkaar verschillen. Want u weet het: waar zelfbeeld en metabeeld teveel verschillen ontstaat vervreemding.

Ik wens u veel genoegen toe bij het voeren van uw discussies!